

Iijoki-sopimus

lauri.rantala@micropolis.fi, p. 040 6475 475, Iin Micropolis Oy

[Iijoki-sopimus](#) (2019–2023) toteuttaa [Iijoen otva](#) -hankkeessa (2015–2018) luotua vesistövisiota ja toimenpideohjelmaa.

Iijoen neuvottelukunta on kokoontunut 2019–2020 kolme kertaa: Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja etänä. Siinä missä otvan aikana kokouksissa käytettiin aikaa yhteisen vision ja toimenpideohjelman hiomiseen, olemme siirtäneet painopistettä [toimenpideohjelman](#) toteuttamiseen.

Hankeuutisia – vaelluskalat

Pohjois-Pohjanmaan liiton koordinoima [Iijoen vaelluskalakärkihanke](#) (2017–2020) sai jatkoksi 1,4 milj. euron [Iijoen vaelluskalahankkeen](#) 2020–2022. Hankkeessa rakennetaan Haapakosken voimalaitospadolle smolttien alasvaellusväylä ja kiinniottolaitte sekä jatketaan Raasakan kalatien rakentamisen edistämistä, joka odottaa AVI:n lupaa. [Haapakosken smolttien ohjauksen rakenne](#) on jo paikallaan ja sen toimivuutta tutkitaan. Tarkoituksena on saada ohjattua merelle vaeltavat poikaset padon ohi alasvaellusväylään ja kiinniottolaitteeseen. Raasakan kalatien ja Haapakosken alasvaellusväylän ja kiinniottolaitteiden myötä avustettu luonnonkierto voi käynnistyä ensimmäistä kertaa sitten voimalaitospatojen rakentamisen.

Lohien ja meritaimenien pienpoikasia on istutettu kärkihankeissa edellisten vuosien tapaan kuluneena vuonna ja poikasten selviämistä tutkittu sähkökoekalastuksilla. Nousukalojen ylisiirtoja on tarkoitus jatkaa kesällä 2021.

Voimalohen Raasakan kalanviljelylaitoksella kasvaneiden poikasten istutuskäytäntöjä ollaan suunnittelemassa siten, että virikkeellisessä ympäristössä kasvatetut lohet pääsevät oikea-aikaisesti vaeltamaan merelle ja leimautumaan paremmin kotijokeensa.

Raasakan vanhan uoman yhteistyöhanke (2017–2021) on jatkanut toimia vaelluskalojen nousun, kutemisen ja talvehtimisen parantamiseksi Raasakan vanhassa luonnonuomassa, sekä toteuttanut virkistystä tukevia toimenpiteitä. Tänä kesänä vanhan uoman kutu- ja poikastuotantoalueita on kunnostettu, kalaväylää on paranneltu kaivinkoneella sekä kokeiltu sähkömoottorilla toimivaa virrankehittintä kalojen houkuttelemiseksi. Informaatiokyltit saadaan myös pian paikalleen.

Iijoki-sopimuksen hankerahoitusmallin osalta meillä on käytössä vuosittain 40,000 euroa ELY-keskuksen myöntämää avustusta Iijoen vesienhoidollisiin hankkeisiin omarahoitusta vastaan.

Juuri käynnistyneessä Iijoki-sopimuksen rahoitusmallin **koskikunnostushankkeessa 2020-2021** lisätään kutusoraa ja poikaskiveä Livojoen alaosille, Pärjänjoelle ja Loukusanjoelle. Hankkeen budjetti on 160,000€ ja sitä rahoittavat ELY-keskuksen lisäksi Ii, Oulu, Taivalkoski, Pudasjärvi, Metsähallitus ja PVO-Vesivoima Oy. Hankkeen toteuttaa Metsähallituksen Eräpalvelut. Osalla kohteista tavoitteena on toteuttaa liitännäishankkeina valuma-alueen kunnostuksia mm. tukkimalla ojia ja kunnostamalla puroja.

Sähkökoekalastusta Loukusanjoella.

Ijoki-sopimus on mukana selvityksessä, jossa pilotoidaan **Kalatalouden ympäristöohjelman tuloperusteisia rahoitusmalleja**. Työssä on tarkoitus yhdistää vaelluskaloja hyödyttäviä virtavesi- ja valuma-aluekunnostuksia ja arvioida kunnostustoimien onnistumista asiantuntijoiden kanssa sovitulla kriteereillä. Rahoitus sidotaan tuloksiin, mutta keinojen suhteen kannustetaan innovaatioihin.

Ijoen kalatalousalue on laatimassa käyttö- ja hoitosuunnitelmaa vuoteen 2030 asti, jossa määritellään tavoitteet uuden kalatalousalueen kehittämiseksi. Työ on määrä valmistua vuoden loppuun mennessä.

Vesistö- ja valuma-aluekunnostukset

Proagrian VYYHTI-toimintamallin hankkeet ovat jatkaneet Ijoen vesistö-kunnostushankkeiden tukemista. Ijoen osalta toivomme hankkeille jatkuvuutta myös ensi vuonna, jotta paikalliset vesistö-kunnostukset etenevät ja vesistö-kunnostusyhdyskuntien tietotaito karttuu. Paikallisten yhdistysten ja osakaskuntien rooli on suuri kunnostushankkeissa ja ne toimivat tärkeänä linkkinä maanomistajien kanssa käytävissä neuvotteluissa.

VAPO on suunnittelemassa Ijoki-sopimuksen ja Metsätalous Oy:n kanssa vesiensuojelukosteikkoja entisille turvetuotantoalueille Pudasjärvellä, joihin johdetaan satojen hehtaarien alalta ympäröiviä metsätalousvesiä pidättymään. Keskusteluja käydään parhaillaan kosteikkoihin liittyvistä tutkimushankkeista.

Metsähallitus on jatkanut Ijoella pitkäjänteistä ja urauurtavaa työtä mm. metsäpurojen kunnostuksessa. Luontopalvelut on aloittanut kesällä kymmenen työntekijän voimin puro- ja valuma-aluekunnostukset Hartijoki-menetelmällä Syötteen kansallispuiston alueella Helmi-elinympäristöohjelman rahoittamana. Suunnitteilla on myös raakkualueiden kunnostuksia, johon haetaan EU-rahoitusta. Metsätalous Oy toteuttaa merkittäviä valuma-alueen kunnostustoimia luonnonhoitorahoilla ja osana valuma-aluehankettaan. Eräpalvelut on korjannut vaellusesteitä Esteet pois II -hankkeessa, suunnittelee virtavesikunnostuksia Livojoen yläosilla sekä toteuttaa Ijoki-sopimuksen koskikunnostukset Livojoen alaosilla, Pärjänjoella sekä Loukusanjoella.

Metsäkeskus ennallistaa Livojoen Rytingin alueella Tervonsuon ja kunnostaa Pihjalaojaa luonnonhoitohankkeena (Kemera). Tässä olisi myös tutkimuksellisesti mahdollisuus selvittää kunnostusten vaikuttavuutta.

Myös **kunnat, yhdistykset, osakaskunnat, yksityiset maanomistajat ja yhteismetsät** ovat kiitettävästi aktivoituneet toteuttamaan vesienhoitoa sekä virkistystä ja matkailua tukevia toimenpiteitä ja hankkeita.

[Video](#) [Oulun](#) [Yli-lin](#) [Kylmäojan](#) [purokunnostustalkoista](#) viime syksyiltä.

Livojoen kyläyhdistys Livokas ry teetti viime vuonna suunnitelman kahden eroosioalttiin ojan kunnostukseen, johon on nyt saanut ELY-keskukselta avustuksen kunnostusten toteuttamiseen.

Jokijärven kylän kalastuskunta on toiminut aktiivisesti Tyräjärven vesien tilan parantamiseksi 2018 laaditun nykytilaselvityksen mukaisesti ja valmistele parhaillaan vesiensuojelukosteikkojen rakentamista mahdollisesti vielä tälle syksyille. [Esiselvitys vähempiarvoisen kalan hyödyntämismahdollisuuksista](#) valmistui viime vuonna, jossa on pohdittu mm. Tyräjärven hoitokalastuksen kalamassojen jatkokäyttöä.

Omien voimavarojemme lisäksi olemme saaneet kumppanin Suomen luonnonsuojeluliiton [Hiilipörssistä](#). Hiilipörssi ennallistaa soita yksityisten ihmisten ja yritysten lahjoitusvaroilla. Hiilipörssi on kartoittanut lijoella kymmeniä ennallistettavia soita, joista osalla neuvottelut maanomistajien kanssa ovat jo käynnissä. Metsänkasvatuksen näkökulmasta kannattamattomien ojitettujen soiden ennallistamisella pyritään estämään turpeen hiilen hajoaminen sekä lisäämään luonnon monimuotoisuutta. Soiden palauttaminen luonnontilaan on myös tehokasta vesiensuojelua ja vaelluskalojen palauttamista tukevaa työtä. Soiden ennallistaminen työllistää paikallisesti sekä lisää riistalintujen elinympäristöjä, hilloja ja karpaloita.

Virkistys- ja matkailuhankkeet

Pudasjärven kaupunki sai alkukesästä 178,000 euron avustuksen Leaderilta [lijoen virkistyskäytön ja lähikalastusmahdollisuuksien kehittäminen Pudasjärvellä -hankkeelle](#). Hankkeessa rakennetaan mm. kaksi suurta kalastuslaituria ja veneranta-alue Pudasjärven keskustaan, lijoen pääuomaan. [Hanke on virallisesti käynnistetty](#) ja toteuttaa vesistövision virkistystavoitetta ja tukee osaltaan matkailua.

lijokeen kytkeytyvien matkailuhankkeiden osalta alueelliset kehittämissyhtiöt ja muut toimijat ovat aktivoitumassa, verkostoitumassa, ja joitain hankehakemuksiakin on jo tehty.

Pietarilan ranta Pudasjärvellä, johon rakennetaan kalastuslaituri ja venepaikkoja.

Rahoitusasioita

Valtion avustuksia on vesistö- ja valuma-aluekunnostushankkeisiin tarjolla syksyllä: [Vesiensuojelun tehostamisohjelmaan](#) sekä [maa- ja metsätalouden vesienhallinnan edistämisen avustushakuun](#) tulee jättää hakemukset marraskuun loppuun mennessä. [Katso video rahoitushausta ja Livokas ry:n haastattelusta](#).

Ensi vuoden [Kunta-Helmi -rahoitushakuun](#) on myös hyvä pohtia kohteita hyvissä ajoin. Tänä vuonna etsimme soiden ennallistamiskohteita, mutta emme ehtineet kartoittaa kaikkia alueita emmekä löytäneet kuntien mailta helposti edistettäviä kohteita luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Yksityisten maanomistajien suo- ja pienvesikohteilla tulee varata enemmän aikaa neuvotteluihin ja sopimusten laatimiseen maanomistajien kanssa.

Kuntien [lähivirkistysrakenteiden kunnostukseen ja kehittämiseen](#) on avattu koronakriisin vaikutuksia lievittävä avustushaku. Haku aukeaa syys-lokakuussa. Avustus on enintään 50 % hankkeen kokonaiskustannuksista. Omarahoitusosuudeksi käyvät vakituisen henkilöstön palkkakulut, suunnittelukustannukset tai rakenteiden materiaalikustannukset.

Euroopan investointipankin rahoitus, jota alustettiin syksyllä, ei ole tällä hetkellä kilpailukykyinen vaihtoehto soiden ennallistamisissa muiden rahoitusvaihtoehtojen vuoksi. EU:n massiivisen vihreän siirtymän rahoituksen myötä hiilineutraalius tulee myös läpileikkaavana teemana mukaan rahoitushakuihin ja mm. LIFE-rahoitus on lähes kaksinkertaistumassa nykyisestä, mikä tarjoaa mahdollisuuden suuremmille hankkeille. Investointipankin rahoitus voi yhä soveltua muihin merkittäviä investointeja edellyttäviin hankkeisiin, joihin ei ole saatavilla muuta rahoitusta.

Viestintää ja yhteistyötä

lijoen yhteistyöstä ja hankkeista on viestitty lehtijuttujen, blogikirjoitusten, seminaariesitysten, yhteisten kannanottojen, Facebookin ja Twitterin kautta. BBC:n dokumentti, [somevideo](#) sekä [radio-ohjelma](#) toivat kansainvälistä tunnettua satojen miljoonien katsojaluvuilla. BBC:n siivittämänä lihin on saapunut lisää ulkomaisia tv- ja radioproduktioita ja pienimuotoista ryhmämatkailua. Mm. soiden ennallistaminen on kiinnostanut vieraita kovasti. Viimeksi vierailulla kävi [Saksan yleisradio](#) ja nyt haetaan nuorta [Angelina Jolien](#) haastatteluun.

lijoen asioista viestitään myös poliittisella tasolla ja infoamme aktiivisesti lijoen kehittämistarpeista alueellisten kehittämisrahojen kohdentamiseen liittyen. Viime syksynä saimme lijoen toimijoiden kanssa mahdollisuuden keskustella lijoen vaelluskalojen palauttamisen ja soiden ennallistamisen tavoitteista maa- ja metsätalousministerin sekä ympäristö- ja ilmastoministerin kanssa kasvokkain.

Maaliskuussa pidimme [Kiertotalous ja hiilinielut vihreän sijoittamisen kohteena -seminaarin](#) lin Micropoliksella yhdessä Circlab-hankkeen kanssa, joka aloitti mm. yhteistyön Hiilipörssin kanssa.

Seuraava Circlabin kanssa järjestettävä yhteisseminaari pidetään marraskuussa etäyhteydellä, jossa teemana on vesistöjen ja kalatalouden ravinteiden kierrätys ja uudet teknologiat, esim. mikrolevien kasvattaminen. Tapahtumasta tiedotetaan lähiaikoina.

BBC ja Micropolis avantouinnilla lijoessa. ©Sam Farmar

Tutkimusuutisia

lin Micropoliksessa käynnistyi viime vuonna [Circlab-hanke](#) eli Ravinteiden kierrätyksen ja tulevaisuuden teknologioiden demonstraatioympäristö. Circlab etsii yrityskumppaneita ja uusia ratkaisuja myös lijoen kuormituksen vähentämiseen teollisuusvesien, kalatalouden sivutuotteiden ja muiden ravinteiden kierrätyksen osalta.

Keväällä käynnistyi kaksi tutkimus- ja kehittämishanketta, joissa sovitetaan yhteen metsätalouden, vesiensuojelun, luonnon monimuotoisuuden ja ilmastomuutoksen hillinnän tavoitteita. Kokeita tehdään mm. Pudasjärven alueella. [TurVI-hankkeessa](#) kehitetään työkaluja ja menetelmiä turvemaiden metsien käytön vesistö- ja ilmastovaikutusten torjuntaan mm. ojitussyvyyttä optimoimalla.

GIS-SUS -hankkeessa tutkitaan voidaanko paikkatietoaineistojen avulla määritellä optimaalinen pienvesien rantojen suojavyöhyke, joka sovittaa yhteen metsänkasvatuksen, luonnon monimuotoisuuden ja vesiensuojelun tavoitteita. Mielenkiinnolla seuraamme hankkeiden etenemistä ja tarjoamme foorumin dialogille.

Valtakunnallisessa Metsävesi-hankkeessa on saatu vahvistusta erityisesti turvemaiden ojien (myös vanhojen ojien) ravinnekuormituksesta. Ijoen turvevaltaisilla mailla tulee siten yhä tärkeämmäksi panostaa heikkotuottoisten ojitettujen soiden ennallistamisiin ja käyttämiseen pintavalutuskenttinä, metsien jatkuvaan kasvatukseen, optimaalisiin ojitussyvyyksiin ja muihin vesiensuojelutoimiin. Maa- ja metsätalousministeriön Maa- ja metsätalouden vesitalouden suuntaviivat muuttuvassa ympäristössä on yhteenveto tarvittavista vesiensuojelutoimista nykyisessä toimintaympäristössä.

Luke julkaisi Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin: Rakennettujen jokien tutkimustuloksia vuosilta 2011–2018, jossa käsitellään yksityiskohtaisesti vaelluskalojen palauttamisen kokonaisuutta pala palalta.

Tulossa on myös raakun eli jokihelmisimpukan suojelustrategia. Vastikään Salmus-hankkeessa löydettiin Suomen Lapista yli 200-vuotias raakku.

Jokihelmisimpukka eli raakku. ©Joel Berglund/Wikipedia

Muita kuulumisia ja ajankohtaisia asioita

Oulujoen vesistövisio -hanke sai merkittävän EU-rahoituksen ja olemme valmiita tekemään yhteistyötä kahden suuren joen osalta. Hankkeessa on mukana Oulun yliopisto, SYKE ja Luke.

Oulu on nostanut profiiliaan vaelluskalojen eteen tehtävässä työssä mm. kunnostamalla menestyksekkäästi Luonnonvarakeskuksen kanssa Hupisaarten (Ainolanpuiston) puroja taimenille ja sekä kehittämällä aluetta innovatiivisesti luontokasvatuksen ja matkailun näkökulmasta. Hupisaaren taimen on saanut jopa oman laulun.

Lisää nostetta Oulu on saanut tänä kesänä Hartaanselällä hyppivistä lähes 20-kiloisista lohista, joista yksi oli hypännyt veneeseen asti, sekä etelää myöten saapuvista kalastajista. Kaloja on riittänyt kalateihinkin ennätysmäärin. Myös Oulun viestinnässä lohikalat ovat näkyvästi esillä. Ehkä viimeaikaisten tapahtumien innoittamana Oulussa tehtiin juuri valtuustoaloite Merikosken pysyvästä vesittämisestä.

Ijoella vaelluskalojen palauttamisen mahdollisuudet ovat lähtökohtaisesti Oulujokea paremmat, mikä luo uskoa onnistumiseen.

Mitä seuraavaksi?

Ijoki-sopimuksen osalta jatkamme neuvottelukunnan kokoontumisia, Ijoki Foorumin ja uusien hankkeiden ja kestävien toimintamallien valmistelua kumppaniemme kanssa. Osa kesäkuun Ijoen neuvottelukunnan kokouksessa esitellyistä ja keskustelluista hankeaihioista on edistynyt. Hankehakemuksia on tarkoitus jättää vielä tänä syksynä.

Viestintää tehostetaan sitä mukaa mitä enemmän on viestittävää.

Henkilöuutisia

PVO-Vesivoima Oy:n toimitusjohtaja Pertti Pietinen on jäämässä eläkkeelle. Kiitämme Perttiä pitkäjänteisestä yhteistyöstä haastavassa toimintaympäristössä. PVOV:n merkittäville panostuksilla yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin sekä kalatieratkaisuihin Iijoki on eturintamassa vaelluskalojen palauttamisessa Suomen rakennettuihin jokiin. Toivotamme myös lämpimästi tervetulleeksi uuden toimitusjohtajan, Jani Pullin, mukaan Iijoen neuvottelukuntaan.

Iijoen neuvottelukunta Livon kylällä.

Seuraa Iijoen tapahtumia Facebookissa ja Twitterissä:

[@Iijokisopimus](#)

[@IijokiS](#)

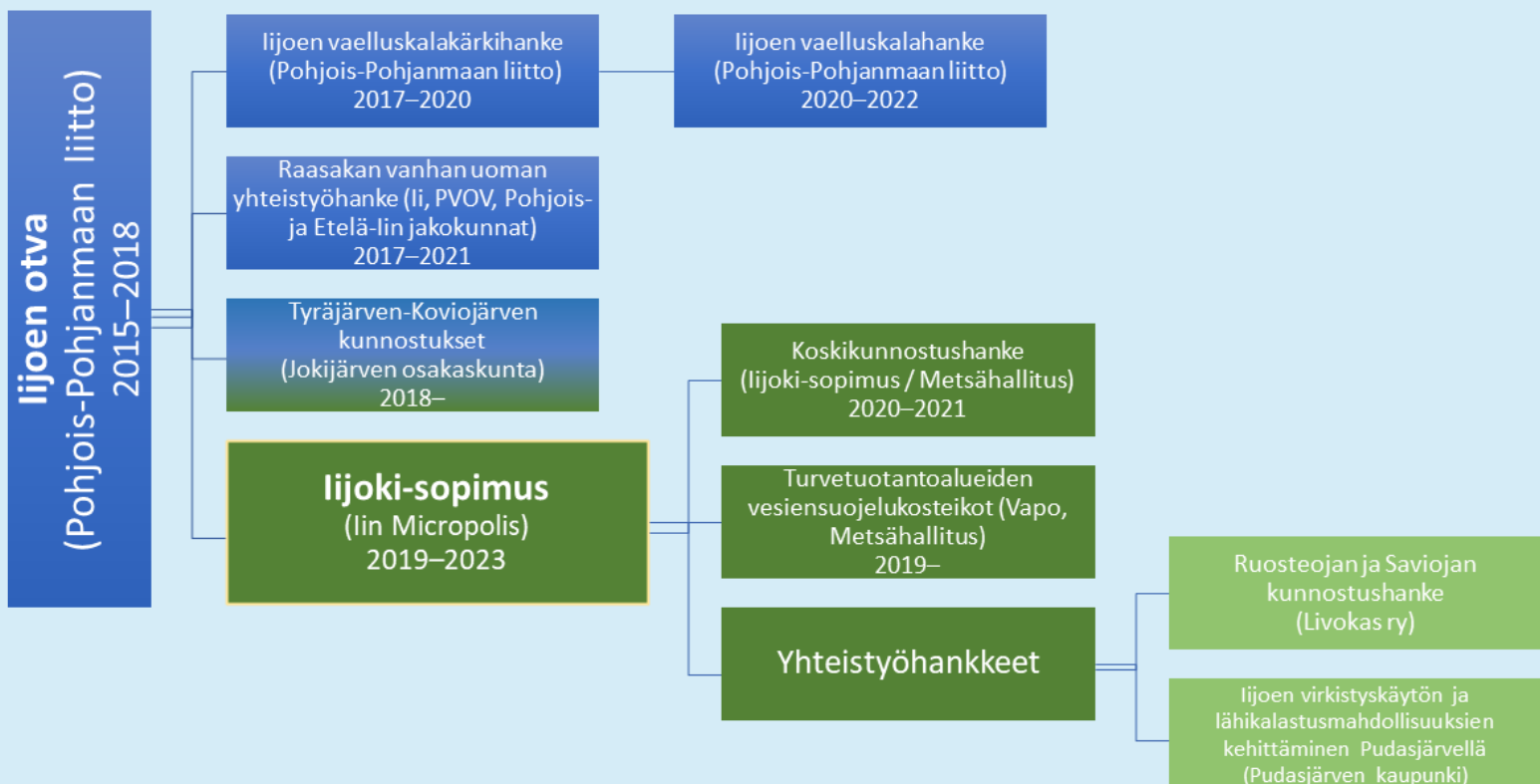
[@Iijoenotva](#)

[@Iiotva](#)

[@uiskarin kalatie](#)

[@vesiverkostot](#)

Iijoen yhteistyöhankkeet kaaviona

Kuvat ja kuviot Lauri Rantala, ellei toisin mainita